

Nr 71.

Ankom till riksdagens kansli den 9 juni 1932 kl. 1.30 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion angående åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditsvårigheter, i vad den avser viss ändring i lagen om sparbanker m. m.

I en med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 256 angående åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditsvårigheter inom andra kammaren väckt motion nr 543 av herrar *Andersson* i Rasjön och *Strindlund* har hemställts, »att riksdagen måtte besluta antaga de av jordbruksutredningen i dess betänkande den 12 april detta år (Statens offentliga utredningar 1932:12) föreslagna åtgärderna till lindrande av jordbrukets kreditsvårigheter».

Jordbruksutredningens omförmälda förslag innefattar

a) att lånebidrag medgivas jordbrukare, som genom jordbrukskrisen kommit på ekonomiskt obestånd, för underlättande av ackordsuppgörelser på det sätt och enligt de grunder, som framgå av vid betänkandet fogade författningsförslag, att för ändamålet anvisas ett statsanslag av 10 miljoner kronor för budgetåret 1932/1933, samt att skydd mot exekutiva åtgärder beredes ackordslånetagare i enlighet med bifogat förslag;

b) att till mindre jordbrukare, som på grund av jordbrukskrisen hotas av ekonomiskt obestånd och som åtaga sig utförandet av vissa förbättringsarbeten å sina jordbruk, räntefria lån (förbättringslån), för vilka återbetalningsskyldigheten bortfaller efter nyssberörda arbetens utförande, utlämnas på det sätt och enligt de grunder, som framgå av bifogade författningsförslag, samt att för ändamålet ett statsanslag av 9 miljoner kronor anvisas för budgetåret 1932/1933; samt

c) att möjlighet öppnas för sparbankerna att i och för anskaffning av för jordbrukskredit erforderliga medel erhålla långfristiga lån mot förstklassiga inteckningar eller annan säkerhet antingen hos postsparbanken eller i någon redan befintlig statlig fond eller ock i en särskild för ändamålet upprättad lånefond, att i sistnämnda fall ett belopp av 5 miljoner kronor avsättes till fonden för budgetåret 1932/1933 samt att för här avsedda upplånings möjliggörande erforderlig ändring i sparbankslagen provisoriskt genomföres.

Ovanberörda motion hänvisades av andra kammaren till jordbruksutskottet. Sedan detta utskott inbjudit första lagutskottet att i samman-

satt utskott behandla, förutom förenämnda proposition nr 256 och vissa i samband därmed stående andra motioner, nu förevarande motion i vad avser de under a) och b) här ovan angivna förslagen och till kammaren återlämnat motionen, i vad den anknyter till lagen om sparbanker, har kammaren hänvisat motionärernas under punkten c) upptagna framställning till bankoutskottet.

*Jordbruks-
utredningens
förslag.*

Jordbruksutredningen har, såsom framgår av dess ovanberörda den 12 april 1932 avgivna betänkande, verkställt undersökning av möjligheterna för sparbankerna att tillgodose jordbrukets behov av primär och annan långfristig kredit. Denna undersökning har jordbruksutredningen funnit giva vid handen, att sparbankerna på senaste tiden i viss utsträckning kommit i det läge, att tillräckliga likvida medel saknats för fyllande av jordbrukarnas kreditbehov. Utredningen har ansett uppenbart, att i den mån sparbankerna icke förmådde att i tillfredsställande omfattning upprätthålla sin verksamhet på jordbrukskreditens område, härav måste följa en avsevärd skärpning av jordbrukets kreditsvårigheter. Utredningen har funnit nödvändigt, att åtgärder för avhjälpande av ifrågavarande svårigheter av ena eller andra slaget vidtoges. Till en början har utredningen härvid gjort gällande, att sparbankerna redan utan hjälp från statsmakternas sida skulle vara i stånd att i viss mån förbättra jordbrukets kreditmöjligheter. Utredningen anför härutinnan:

Det syntes jordbruksutredningen, som om sparbankerna själva borde äga vissa möjligheter att genom lämpliga anordningar tillförsäkra sig ökad tillgång på kapital för utlåning till jordbrukare. Sålunda torde exempelvis i vissa fall betydande obligationsinnehav stå till deras förfogande, vilka utan att bankernas likviditet därigenom sattes i fara torde kunna tillfälligt belånas i andra kreditinrättningar och stundom försälas. Vidare torde åtskilligt kunna vinnas genom förbättrat samarbete mellan sparbanker med samma verksamhetsområde på så sätt, att sparbank med god tillgång på medel antingen tillfälligtvis utlånade kapital till eller övertog lånen från sparbank, som lede brist på medel. Framhållas finge här även, att sparbankerna i händelse av otillräcklig egen kapitaltillgång för här åsyftade ändamål torde kunna förbättra sina förutsättningar att tillgodose kreditbehovet genom omplacering av jordbrukarlånen till hypoteksföreningarna.

Även i ett annat avseende syntes sparbankerna böra kunna anpassa sig efter jordbrukets ökade kreditbehov. Förut meddelade uppgifter rörande fördelningen av sparbankernas medel gäve vid handen, att berörda medel till vida övervägande delen disponerades för kredit utanför jordbruket. Ifrågavarande förhållande syntes gälla även sparbanker i jordbruksbygderna och kunde i viss mån betecknas såsom ett uttryck för den kapitalsugning från landsbygden till handels- och industriorterna, som utmärkt de senare årtiondenas utveckling. Här berörda placeringsförfarande måste för närvarande anses otillfredsställande ur jordbrukets synpunkt, enär detsamma kunde antagas bidra till nuvarande knapphet på medel för kreditbehovets tillgodoseende i vederbörande sparbankers hemorter, och syntes även stå i strid med föreskriften i sparbankslagens

26 §, att sparbanks utlåningsrörelse företrädesvis skulle avse bankens verksamhetsområde. Jordbruksutredningen ansåge därför, att ett strängare iakttagande av denna föreskrift i nuvarande läge vore påkallat. För att så vitt möjligt befrämja här avsedda förändring i utlåningsprinciperna syntes det erforderligt, att Kungl. Maj:t fäste vederbörande myndigheters uppmärksamhet på angelägenheten av att jämväl ur förevarande synpunkt följa och granska sparbankernas verksamhet.

Jordbruksutredningen har emellertid förmenat, att sparbankerna jämväl vore i behov av det allmännas stöd för att kunna fylla sin uppgift på jordbrukskreditens område. Härom anför utredningen:

De stödåtgärder, jordbruksutredningen här ville förordra, skulle bestå däri, att möjlighet öppnades för berörda banker att genom rebelåning av förstklassiga inteckningar eller mot annan säkerhet erhålla långfristiga lån på gynnsamma villkor, i den mån dylik upplåning erfordrades för tillgodoseende av jordbrukets kreditanspråk. Upplåningen i fråga syntes böra kunna ske antingen hos postsparbanken eller i någon redan befintlig fond, t. ex. pensionsförsäkringsfonden, eller ock i en särskild för ändamålet upprättad, av riksbanken förvaltd lånefond. Skulle upplåningen ske hos postsparbanken eller i någon redan befintlig fond, torde särskilda direktiv i ämnet böra av Kungl. Maj:t meddelas vederbörande förvaltande myndigheter. Därest det sista alternativet, en särskild lånefond, skulle anses vara att föredraga, syntes viss avsättning av medel till fonden i fråga böra ske för budgetåret 1932/1933. Jordbruksutredningen ansåge, att ett belopp av 5 miljoner kronor borde för ifrågavarande ändamål anvisas av länemedel. Vid fondens anlåtande för belåning syntes räntan icke böra bestämmas högre, än att den ungefärligen motsvarade den ränta, vartill förstklassiga obligationer kunde belånas i riksbanken.

För att sparbankerna skulle kunna använda sig av den förordade lånemöjligheten syntes det behövt att såsom ett av jordbrukskrisen föranlett provisorium stadga viss undantagsbestämmelse i avseende å nuvarande föreskrift i sparbankslagens 22 § första stycket. Enligt berörda föreskrift finge sparbank ej driva annan inlåningsrörelse än å motboks-räkning, dock att sparbank finge för fyllande av tillfälligt penningbehov begagna kredit å löpande räkning eller kreditivräkning i riksbanken eller inländskt bankbolag eller annorledes upptaga lån. Då anförda stadgande syntes förhindra en upplåning av den art, jordbruksutredningen ifrågasett, borde till nyssnämnda paragraf fogas en provisorisk tilläggsbestämmelse av det huvudsakliga innehåll, att här anförda stadgande icke skulle utgöra hinder för sparbanks upptagande av långfristiga lån hos postsparbanken eller i statlig fond, i den mån det gällde för beredande av medel för jordbrukskredit erforderlig upplåning. Dylikt låneärende torde böra prövas och avgöras av den myndighet, under vars förvaltning postsparbanken, respektive den statliga fonden vore ställd, varvid yttrande torde böra inhämtas från sparbanksinspektionen samt länsstyrelsen i det län, inom vilket lånesökande sparbank hade sitt verksamhetsområde.

Över jordbruksutredningens förslag rörande anskaffande av kapital åt sparbankerna för utlåning till jordbrukare hava åtskilliga yttranden avgivits. I flera yttranden har en avvisande hållning kommit till uttryck rörande förslaget till ändring av 22 § sparbankslagen för möjlig-

Yttranden.

görande att sparbankerna skulle under vissa förutsättningar kunna upptaga lån för nyss nämnda ändamål.

Sälunda har *sparbanksinspektionen* avstyrkt förslaget, därvid inspektionen anfört:

Bestämmelsen i 22 § första stycket sparbankslagen utginge ifrån, att inlåningen av sparmedel vore sparbankens primära uppgift. Utlåningen tillgodosåges, i den mån inlåningen ställde medel till förfogande. Minskades insättningarna genom klientelens försämrade ekonomi, och vore ej nedgången av tillfällig natur, borde detta föranleda motsvarande minskning av utlåningen. Enligt sparbanksinspektionens mening innebure bestämmelserna om sparbankernas upplåningsmöjligheter en viktig och, såsom erfarenheten visat, lämplig begränsning av sparbankernas rörelsefrihet i detta avseende. En sparbanks rörelse borde vara fri från varje spekulativt inslag. Rätt till mera fast upplåning skulle möjliggöra för en sparbank att i större utsträckning än nu vore fallet göra spekulativa placeringar, exempelvis i värdepapper. Vidare syntes det tänkbart, att möjlighet att öka rörelsemedlen genom ej tillfällig upplåning på sina håll kunde medföra en benägenhet att driva upp utlåningen på ett sätt, som medförde avsevärt större risk än som torde följa med en utlåningsrörelse, som tillväxte långsamt och under gallring bland ett stort antal placeringsmöjligheter. Många sparbanker vore visserligen numera av en sådan storleksordning, att de hade mycket god tillgång på medel och sälunda en stor rörelsefrihet redan inom ramen av gällande lagstiftning. I stort sett torde dock gälla, att de nuvarande bestämmelserna om upplåningen medförde en sund begränsning av sparbankernas tillgång på medel. Sparbanksinspektionen ansåge därför, att en *bestående* ändring av sparbankslagstiftningen i berörda avseende i varje fall borde grundas på en mera ingående prövning av frågan, än som kommit densamma till del i jordbruksutredningens betänkande. Emellertid måste den av jordbruksutredningen nu föreslagna ändringen anses vara av mindre omfattning. Den fasta upplåningen skulle begränsas till fem miljoner kronor, ett i förhållande till sparbankernas antal och omslutning ganska obetydligt belopp. Vidare skulle upplåningen ske hos en bestämd långivare, postsparbanken eller en statlig fond. Såsom en *tillfällig* åtgärd skulle sparbanksinspektionen därför trots sin principiella inställning till spørsmålet ej vilja avstyrka den ifrågasatta åtgärden, om mot densamma ej kunde invändas annat än att den innebure ett av särskilda övergående orsaker betingat avsteg från en hittills gällande princip för sparbankslagstiftningen. Enligt inspektionens mening låge dock frågan ej till på sådant sätt. Det syntes nämligen inspektionen, som om den ifrågasatta åtgärden skulle medföra en försämring av ställningen för de sparbanker, som komme att begagna sig av den nya upplåningsmöjligheten, och därigenom minska säkerheten för insättarna. De medel, sparbank komme att mera fast upplåna, skulle enligt förslaget disponeras för »primärkredit» till jordbrukare. Med primärkredit syntes emellertid i betänkandet likställas överhuvudtaget all långfristig kredit, oberoende av säkerhetens beskaffenhet. Möjligen utginge man ifrån, att för långfristig kredit säkerheten alltid måste utgöras av fastighetsinteckning, men man toge uppenbarligen ej hänsyn till inteckningens läge, medan däremot för sparbanker, liksom för hypoteksföreningar, i enlighet med gängse språkbruk gällde, att såsom primärkredit betraktades lån mot säkerhet av inteckning, belägen inom högst

50—60 procent av fastighetens taxeringsvärde. Av vad nu anförts framginge, att de medel, som sparbank skulle fast upplåna mot säkerhet av fastighetsinteckningar eller obligationer, skulle användas till utlåning av sämre säkerhet än den, som pantförskrivits till sparbankens långgivare. Det torde kunna förutsättas, att långgivarna komme att fordra den bästa säkerhet, sparbanken kunde prestera. För sparbankens övriga fordringsägare, insättarna, bleve säkerheten försämrad, dels genom att sparbanken säkerställde en särskild borgenär, och dels på grund av de ökade risker, som komme att finnas i sparbankens låneportfölj. Utlåning till jordbrukare mot annan säkerhet än primär fastighetsinteckning syntes för närvarande vara förenad med mera än sedvanlig risk. Den risk, som vore förenad med stödätgärder av det ena eller andra slaget, borde läggas på andra än de enskilda sparbankerna. Ej minst för jordbrukarna själva torde det vara av stor vikt, att förtroendet för sparbankerna ej rubbades. Redan nuvarande jordbruksengagemang kunde möjligen för en eller annan sparbank innebära riskmoment, som, såvitt inspektionen nu kunde bedöma, ej torde medföra någon våda för sparbankens insättare, men som dock ej borde ytterligare skärpas. Den föreslagna lagstiftningen om inventariebelåning kunde för en sparbanks utlåning mot borgen av jordbrukare medföra avsevärt ökad risk. Sparbanksinspektionen kunde därför ej tillstyrka sådan ändring av sparbankslagen, att sparbank på sätt som föreslagits erhöle rätt till upplåning av ej tillfällig natur.

Fullmäktige i riksbanken hava ställt sig synnerligen tveksamma till den föreslagna lagändringen.

Även *svenska bankföreningen* har intagit en betänksam hållning samt i stället för den föreslagna åtgärden ifrågasatt sänkning av postsparbankens inlåningsränta i den omfattning, som funnes erforderlig för att i möjligaste mån åstadkomma sparmedlens behållande i de strömfåror, från vilka desamma kunde av näringslivet direkt tillgodogöras.

Svenska sparbanksföreningen har ställt sig avvisande samt anför:

Rent principiellt sett kunde mot jordbruksutredningens motivering mycket vägande invändningar anföras. En alldeles bestämd gensaga måste sålunda först och främst riktas mot den uppfattning, som däri syntes hava kommit till uttryck, att sparbankernas uppgift skulle förskjutas i så mån, att kreditgivningen skulle bli normgivande för verksamheten. Sparbankerna vore givetvis i främsta rummet sparinrättningar, kreditgivningen vore således en uppgift, som endast kunde hava den omfattning, som befundes vara önskvärd och förenlig med insättarnas säkerhet. Från denna grundsats, som genomginge hela vår sparbankslagstiftning, finge givetvis något avsteg ej ske.

Enligt föreningens mening innebure bestämmelserna om sparbankernas upplåningsmöjligheter en viktig och, såsom erfarenheten visat, i regel lämplig begränsning av sparbankernas rörelsefrihet i detta avseende, vari ändring ej borde ske. Sparbankerna vore säkerligen ur det allmännas synpunkt villiga att, även om dessa bestämmelser bibehölles, behärta jordbrukets kreditvårigheter och i mån av förmåga på sina respektive orter ställa erforderliga medel till förfogande, dock att detta ej finge ske på bekostnad av säkerheten.

Att sparbank skulle rebelåna sina prima säkerheter för erhållande av tillgång till ny kreditgivning förefölle från denna senare synpunkt högst

betänkligt. Därigenom kunde nämligen sparbankens likviditet och möjligen solvens utsättas för påfrestningar.

Annorlunda ställde sig frågan, om t. ex. postsparbanken skulle efter sparbanksinspektionens tillstyrkande och vederbörande länsstyrelses tillstånd genom insättning i en viss kapitalbehövande sparbank underlätta dennas möjlighet att tillgodose jordbrukets primära kreditbehov.

Föreningen ansåge sig emellertid böra framhålla, att det endast undantagsvis förekomme, att åtminstone våra större sparbanker behövde avvisa kreditansökningar från jordbrukare, om säkerheten vore tillfredsställande. Att jordbruket konsumerat endast en mindre del av sparbankernas insättarkapital berodde helt och hållet av bristande efterfrågan på kredit för jordbruksändamål.

I sådana fall, där sparbank ej ägde medel för att tillgodose behov av kredit för jordbruksändamål, kunde även det alternativet övervägas, att sparbanken till postsparbanken översände låneansökningar med sitt yttrande, varefter postsparbanken prövade, huruvida den ville själv bevilja lån. I övrigt syntes det vara uppenbart, att disponerandet av statliga medel för jordbrukskreditändamål vore en uppgift, som ur olika synpunkter sett borde i första hand ankomma på jordbrukskasserörelsen.

Även vissa av de *hushållningssällskaps förvaltningsutskott* och *länsstyrelser*, som yttrat sig i frågan, hava givit till känna betänkligheter.

Övriga myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig beträffande denna fråga, hava ej haft något att erinra mot förslaget.

Frågan, var sparbankerna skulle kunna för tillgodoseende av jordbrukets kreditbehov erhålla långfristiga lån, har i några yttranden upptagits till behandling.

Generalpoststyrelsen har framhållit, att ur principiell synpunkt erinran ej torde kunna göras mot förslaget att postsparbanken skulle utlåna pengar till sparbanker för att dessa skulle kunna ekonomiskt stödja jordbruket. Styrelsen vore också villig att, i den mån postsparbankens penningtillgångar det medgäve, lämna sparbanker, som kunde vara i behov därav, sådan kredit, särskilt som detta torde kunna ske inom ramen av bestämmelser i gällande reglemente angående de i postsparbanken innestående medel (Sv. f. saml. 1922: 522). Vidare har styrelsen anfört:

Det torde, såvitt nu kunde förutses, icke möta svårighet för postsparbanken att under loppet av ett år lämna sådan kredit till ett sammanlagt belopp av åtminstone 5 miljoner kronor. Det vore önskvärt, att smålån från postsparbanken i möjligaste mån undvekes och att postsparbanken i stället finge på en gång ställa en något större kredit till vederbörande sparbanks förfogande. Härav följde, att styrelsen förutsatte, att postsparbanken skulle kunna mottaga andra förstklassiga säkerheter än dem, som jordbrukare-låntagare överlämnat till sparbanker. Ur postsparbankens synpunkt mötte givetvis icke något hinder att från sparbank definitivt övertaga kommunlån eller sådana förstklassiga värdeobjekt, som postsparbanken hade rätt att själv innehava, om och i den mån sparbank genom ett dylikt överlåtande skulle vilja öka sin kontanta penningtillgång.

Riksförsäkringsanstalten har beträffande upplåning ur olycksfallsförsäkringsfonden intagit en mera avvisande hållning samt framhållit, att hin-

der av formell art visserligen ej kunde anses möta mot utlåning till sparbanker mot säkerhet av goda in-teckningar eller obligationer men att, åtminstone vad anginge utlåning mot säkerhet av in-teckningar i jordbruksfastighet, sådan utlåning i de fall, där lån ej kunde erhållas i hypoteksin-rättning, icke vore lämplig för riksförsäkringsanstaltens del.

Fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden hava på angivna skäl mot-satt sig utlåning från fonden till sparbanker mot säkerhet av in-teckning i jordbruksfastighet.

I fråga om de övriga åtgärder, som jordbruksutredningen förordat till främjande av sparbankernas möjlighet att tillgodose jordbrukets kredit-behov — såsom belåning eller försäljning av sparbanks obligationer, sam-arbete mellan sparbanker och mellan sparbanker och hypoteksföreningar i fråga om tillgängliga medels disponering och omplacering av lån m. m. — har i flera yttranden uttalats anslutning till jordbruksutredningens förslag, därvid dock från vissa håll erinrats, att dylika åtgärder vore beroende av sparbanksstyrelsernas eget beprövande. Från flera håll har emellertid framhållits angelägenheten av att åtgärder ej vidtoges, som kunde försvaga sparbankernas likviditet.

Vad angår jordbruksutredningens uttalande att sparbankernas kredit-givning ej till förfång för jordbrukarna i orten borde utsträckas utom sparbankens verksamhetsområde, hava däri instämt flera av de myndig-heter och sammanslutningar, som yttrat sig i frågan. Emellertid har erinrats, att många sparbanker hade sådana verksamhetsområden, att de omfattade både land och stad, i vilka fall det alltid stötte på svårig-heter att avgöra om sparbanken tillgodosåge lånebehov från staden till förfång för landsbygdsområdet eller tvärtom. I detta sammanhang har sparbanksinspektionen förklarat, att dess granskning av sparbankernas verksamhet givetvis alltid skedde med hänsyn jämväl till föreskriften i 26 § sparbankslagen, att sparbanks utlåningsrörelse företrädesvis skulle avse sparbankens verksamhetsområde.

Svenska sparbanksföreningen har beträffande de av jordbruksutred-ningen framförda önskemål om vidtagande av ytterligare åtgärder — ut-över den föreslagna ändringen i 22 § sparbankslagen — i syfte att för-bättra sparbankernas förutsättningar att tillgodose jordbrukets kredit-behov, framhållit, att deras förverkligande givetvis vore i främsta rummet beroende av de ansvariga sparbanksledningarnas prövning från fall till fall. Vidare har föreningen anfört:

Med den talrika representation av jordbrukare i sparbankernas styrel-ser och huvudmanskorporationer, som vore utmärkande för alla egent-liga jordbruksbygder, syntes man härvidlag med säkerhet kunna utgå från att jordbrukets kreditbehov hade att påräkna största möjliga tillmötes-gående från sparbankernas sida, under förutsättning att soliditet och likvi-ditet ej genom dess tillgodoseende försvagades. Att så ej skedde vore givetvis av allra största vikt, icke minst ur synpunkten av jordbrukare-

befolkningens eget välförstådda intresse av att sparbankernas betalningsberedskap vore under alla förhållanden säkerställd.

Den föreslagna åtgärden, att Kungl. Maj:t, i och för tillgodoseende av att sparbanks utlåningsrörelse företrädesvis avsåge sparbankens verksamhetsområde, skulle utfärda direktiv till vederbörande tillsyningsmyndigheter att ur denna synpunkt följa och granska sparbankernas verksamhet, syntes ej påkalla särskilt yttrande från föreningens sida.

Chefen för jordbruksdepartementet har vid föredragning av det förslag till åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditsvårigheter, som innefattas i ovanberörda proposition nr 256 — med hänsyn till vad som anförts i de avgivna yttrandena — funnit jordbruksutredningens förslag icke böra föranleda vidare åtgärd. I samband härmed har departementschefen uttalat önskvärdheten av att sparbankerna, där så kunde visa sig erforderligt och med iakttagande av att sparbankernas likviditet icke därigenom försvagades, sökte inom gränsen för en sund kreditgivning i görligaste mån så ordna sin verksamhet, att det av jordbruksutredningen angivna syftet uppnåddes.

Utskottet.

Med hänsyn till de allvarliga betänkligheter, som framkommit mot jordbruksutredningens här avsedda förslag och vilka utskottet delar, har utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till förslaget, så mycket mindre som chefen för jordbruksdepartementet vid prövning av frågan om åtgärder till lindring av jordbrukets kreditsvårigheter funnit det samma icke böra föranleda någon åtgärd. Utskottet avstyrker alltså bifall till motionen i här förevarande del och hemställer,

att förevarande motion II: 543, i vad densamma nu är föremål för prövning, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 juni 1932.

På bankoutskottets vägnar:

C. E. SVENSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *C. E. Svensson, Lindgren, Ström* i Lidköping, *Forssell* och *Bodin*;

från andra kammaren: herrar *Winkler, Bäcklund**, *Svensson* i Betingetorp, *Höglund* i Göteborg, *Ryberg**, *Carlsson* i Solberga och *Paulsen*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Särskilt yttrande

av herr *Forssell*, som anfört följande:

»Med instämmande i utskottets avslagsyrkande, finner jag, att i motiveringen därtill bort inryckas följande.

Frågan, huruvida en så ingripande och farlig åtgärd som här föreslagen ändring av lagen om sparbanker bör vidtagas, är beroende av omfattningen och arten av de creditsvårigheter som föreligga.

I jordbruksutredningens betänkande VII uppgives beträffande det svenska jordbrukets skuldsättning följande, i avrundade siffror:

Skulder till: Affärsbanker	360	miljoner
» » Postsparbanken	10	»
» » Hypoteksföreningar	400	»
» » Jordbrukskassor	280	»
» » Sparbanker	570	»
	Summa 1,620 miljoner.	

Härtill komma lån från enskilda. Dessa äro ej undersökta av jordbruksutredningen. Den lämnar däremot uppgiften, att i *Finland* dessa jordbrukarnas skulder till enskilda utgöra 27 procent av deras sammanlagda skuldbörda. I brist på andra uppgifter må antagas, att samma värde gäller även i Sverige. Detta giver cirka 600 miljoner skulder till enskilda.

I jordbruksutredningens betänkande meddelas vidare (sid. 17), att *det kapital, som av jordbruksbefolkningen placerats hos sparbankerna, utan risk för misstag kan antagas betydligt överstiga den utlämnade jordbrukskrediten.* Av skuldbeloppen ovan bör således strykas minst beloppet 570 miljoner till sparbankerna, såsom täckt av insättningsfordran. Förmodligen förekomma dylika insättningar av jordbrukare även i andra banker.

En sammanlagd skuldbörda för jordbruket om cirka 1,650 miljoner kronor är därför högt räknad.

Gent emot denna skuldbörda står taxerat jordbruksfastighetsvärde å 5 miljarder kronor (exklusive skogsvärden) samt därutöver levande och döda inventarier. Dessa senare kunna enligt uppgift räknas till minst 10 procent, sannolikt 20 procent av fastighetsvärdet. *Jordbrukarnas skuldsättning är således endast cirka 30 procent av deras tillgångar och cirka 33 procent av fastighetsvärdet.*

Dessa siffror synas stå i bjärt motsats till det allmänna talet om jord-

brukets kreditsvårigheter. Jordbruksutredningen lämnar dock andra uppgifter, som gå i riktning att bekräfta den allmänna uppfattning, som framgår av ovanstående siffror. Sålunda äro utestående hypotekslån endast 8 procent av fastighetsvärdet, medan belåningsgränsen är 55 procent av detta. Inför den starka klagan, som för jordbrukarnas del framförts över för höga växelräntor, skulle man kunna väntat, att de ur räntesynpunkt förmånliga hypotekslånen i största möjliga utsträckning skulle tagits för åstadkommande av billigt driftskapital, i stället för dyra växlar.

Något hinder däri, att hypoteksföreningarna tilläventyrs skulle sakna möjlighet att sälja sina obligationer, finnes icke. Jordbruksutredningen meddelar (sid. 24), att Sveriges allmänna hypoteksbank förklarar, att *svårigheter hittills icke mött att på förmånliga villkor uppbringa erforderligt kapital för föreningarnas utlåningsrörelse ävensom att en ökad omfattning av ifrågavarande rörelse sannolikt icke skulle medföra någon ändring i anförda förhållande*.

Jordbruksutredningen förklarar den ringa användningen av hypotekslån (sid. 18) bland annat sålunda: *'En dylik omständighet torde ligga däri, att många jordbrukare i förhoppning att inom kortare tid kunna infria sina skuldförbindelser finna det mindre tilltalande att binda sig för långvariga lån och underkasta sig de med deras erhållande förenade formaliteterna*'. Detta omdöme är underskrivet av sex med jordbrukets förhållanden väl förtroagna män och tyder icke på att några verkligt allvarliga penningbekymmer skulle mera allmänt föreligga bland jordbrukarna.

Yttranden hava införskaffats från banker över affärsläget bland jordbrukarna. Därav inhämtas följande (Kungl. Maj:ts prop. nr 256, sid. 4 och 5.):

Sparbanker:

Mellersta Sverige: Flertalet ange att någon ökning av jordbrukarnas kreditbehov under senaste tid icke förmärkts, några yttranden framföra en motsatt uppfattning.

Norra och mellersta Småland: Nämnvärd ökning av jordbrukarnas kreditbehov har icke ägt rum.

Södra Sverige: Kreditsvårigheter hava gjort sig gällande. Vissa sparbanker hava trots medgivna betalningsanstånd måst vidtaga indrivningar av fordringar.

Västra Sverige: Ökning av jordbrukarnas kreditsvårighet har på senare tid förmärkts.

Norrland: Kreditanspråken ha i någon mån ökats på sista tiden.

Flertalet sparbanker i olika delar av landet uppgiva att jordbrukarna i ökad grad uttagit sina hos sparbankerna inestående medel, vilket ansetts tyda på en skärpning av jordbrukskrisen.

Affärsbanker:

Östergötland: Vissa bankkontor ange att ökning av jordbrukarnas kreditanspråk icke förmärkts.

Andra bankkontor ange att kreditanspråken tilltagit, särskilt växelkrediten, liksom svårigheter vid likvidering av förfallna växlar m. m.

Jordbrukarnas tillgodohavanden i bankerna visa fortgående minskning.

Skåne: Jordbrukets läge betecknas såsom bekymmersamt.

Västergötland: Flertalet ange, att några bestämda tecken till en mera avsevärd försämring av jordbrukarnas ekonomiska läge på senaste tiden icke framträtt. Vissa bankkontor ange väsentlig försämring jämfört med 1930.

Norrland: Jordbrukarna i skogsdistrikten synas icke hava att kämpa med samma svårighet som jordbrukarna i de mera utpräglade jordbruksdistrikten, enär de äro inriktade på självförsörjning.

Till belysande av den ekonomiska situationen bland jordbrukarna tjäna uppgiften, att sammanlagda antalet konkursansökningar för jordbrukare för hela riket utgjort 302 stycken under tiden 1 oktober—31 december 1931. I betraktande av att jordbrukarnas antal är 350,000 stycken, synes denna siffra icke visa på en särskilt hård jordbrukskris, även om den är väsentligt högre än förut (169 stycken samma tid 1930).

Av den sålunda förebragta utredningen framgår uppenbart, att jordbrukets soliditet fortfarande är mycket god. Skulderna äro blott cirka 30 procent av tillgångarna. I vissa trakter av landet föreligga kredit-svårigheter, i andra delar icke. De möjligheter, som redan föreligga till erhållande av långfristiga, billiga lån, äro icke utnyttjade av jordbrukarna, och om dessa föreliggande möjligheter tagas i anspråk, föreligga inga svårigheter för hypoteksbankerna att utvidga sin rörelse på ordinarie sätt. Något behov av ändring i sparbankslagen i här avsett syfte förefinnes därför ej.»